

Tájkép, csata közben

Erdős László festőművész kemény ember. Az volt akkor is, amikor még Sepsiszentgyörgyön tanult, s rajzolni kezdett. Meg akkor is, amikor megismerkedett a sporttal, s futni kezdett... Mondják, a futás egész emberré érlel. Aki rendszeresen fut, az egy kicsit más lesz, mint amit környezete megszokott. Ez történt Erdőssel is. Fantasztikusan megedzette akaratát, mintha sejtette volna: igen kemény csapásokat mér még rá az élet.

elmondhatja: a baj átnemesült, a baleset felemelte, a súlyos kór leküzdése új világot nyitott. S most nézzük a képeit a bükfürdői szabadidő központban. Erdély után Göcsej, majd Nagykanizsa jött, és persze a Balaton. Más színvilág, de nem más minőség. Erdős a Göcsejben tulajdonképpen régi hazáját találta meg. Sajátos az is, amint az Őrséget, a Mátrát, vagy az Alföldet látja. Sajátos, mert egy tehetséges festő szeme, és egy sokat

bár itt sem a technika az elsődleges. Sokkal inkább az a hangulat, amely a táj sajátja. A sáros és mégis melegbarna Göcsej, a kis pincékkel és elhagyott tanúakkal. Az a Göcsej, amelynek dombjai a mindenkori hazát hozzák el. A harangláb és a szőlősdomb akár jelkép is lehetne. Igaz, olyan elcserélhető jelkép, mint az Őrségi pincék, a másik kedves táj meghitt otthonossága. Átsüt egyfajta szeretet és féltés Erdős képein. A sokat lá-

Az erdélyi Sepsibodokon született férfi tizenévesen már versenyszerűen futott. S látta a természetet. Az Olt tiszta vizét, az erdélyi havasokat, megihlette a Gyilkos-tó, lenyűgözte megannyi szín, játék, kellem és báj. Futott hát, szembe a Nappal, és gyűlte élményei. Gyűlte képei, az a majdan harsogó, vagy éppen visszafogott alkotássá összeálló mozaik, amely csak a figyelő és elvonatkoztatni képes ember sajátja. Am a sors, vagy inkább a történelem más utat szánt neki. A nagy világháborúban megsebesült, a lábát műteni kellett. Szerelme, a futás, tovatűnni látszott.

megélt ember tapasztalata vezeti az ecsetet. Azt az ecsetet, amely igen nagy belső fegyelméről és megbocsájító szeretetről árulkodik.

Itt van mindjárt a Szentanna tó. Ez a festmény különös han-

tott és szenvedett ember féltése ez. Aki megtanulta becsülni a rosszat is. Mert van. S megtanulta visszafogottan szemlélni a jót, mert bár az is van, de nem a világ fontosabbik része. Még csak nem is a lényegesebb ré-

gulatot áraszt. Mintha benne lenne az ifjú Erdős minden vidámsága, életteli reménye. Ugyanakkor az a sejtés is, ami később oly sok szenvedést jelent... A tó és a környező táj színei szelídítettek, helyenként elnagyoltak. A Tél a Göcsejben képen már részletesebb a kidolgozás,

szé. A lényeg másban, a mindenkori táj és természet mélységes szépségében van. Ama látásban, amely a hetvenkét éves Mester sajátja. Bölcsülj ember, különben leszen romlásod. (A kiállítás e hónap végéig tekinthető meg).

kozma Fotó: teo

Ha becsuktam magam mögött az ajtót...

A tanári szabadság értéke

Az orosz nyelv mellett a történelemtanítás is nehéz helyzetbe került már a rendszerváltás előtt. 1989-ben megrendítő tényeket közöltek a lapok a 20. század rémtörténetéből, emlékiratok, naplók jelentek meg a Gulágot, Recsket, ÁVH-kihallgatást túlélte vétenek és kiszolgáltatottak vallomásaiból. A történelemhamisítás és -eltitkolás évtizedeiben felnőtt nemzedékek megrendülten és zavarodottan néztek körül: — Miért nem mondták otthon? Miért hallgatott az iskola? Így volt, valóban? Mi az igazság?

A feszültséget a humoristák oldották egy jó mondattal: minden másképp volt. Ez a hétköznapokon átsegíthet, de nem helyettesítheti a történelemtanár felelősségét. Mit tanítottak eddig, mit mondanak két-három éve a gyerekeknek?

A múlt hét végén Budapesten tanácskoztak a Történelemtanárok Egyesületének tagjai. Milyen benyomásokkal jöttek haza?

A lojalitás elvárása

Léránth Katalin, a szombathelyi gépipari szakközépiskola tanára:

— A tanári szabadsággal foglalkozó szekció vitájában vettem részt. Azért, mert kíváncsi voltam, mások is úgy érzik-e, mint én, hogy tanári szabadság eddig is volt. Ha becsuktam magam mögött az ajtót, azt tanítottam, amit tudtam és amit gondoltam. Szerintem ugyanis a tanári függetlenségnek a szakmai tudás az alapja. Százszázalékos szabadságot pedig nem tudok elképzelni, mert a hatalom legalább a lojalitást elvárja, és valamilyen módon (fizetés, előme-

netel, kitüntetés...) érvényesíti is igényét.

— Szóba került-e a tankönyvhány?

— Tény, hogy a történelemtanárok egy része igényli, hogy mondják meg, mit tanítson. De nagy baj, ha a tankönyv a tanári tudás forrása! Sokan azt hiszik, hogy az egyetem elvégzésével mindent tudnak. Nagy tévedés. Az igazi tanulás, az igazi tudás ezután kezdődik, olvasással, levéltárba járással, a szakirodalom figyelésével... Negyedik osztályos tankönyvek még valóban nincsenek, de rengeteg a friss kiadvány, a tanulmány, jók az új sorozatok, amelyekből a tudás megszerezhető, átadható. A tanárok megosztottak ebben a kérdésben épp úgy, mint a tanári szabadság megítélésében. Engem a vélemények megerősítettek abban, hogy a tanári szabadságot meg lehet teremteni, nem könnyen, de el lehet érni. Nem csak a politikai hatalom korlátozhatja a pedagógust. Gátja a tanári szabadságnak a heti két óra, a feleltetési, jegy-gyűjtetési kényszer, esetleg a hatalmaskodó igazgató, a tanárt a gyereken keresztül ellenőrző szülő... A tanári szabadság mégis elsősorban a tudáson, a személyiségen múlik.

Egyetlen történelem van...

Dallos Gyuláné, a szombathelyi Nagy Lajos Gimnázium tanára:

— Augusztus végén volt egy szakmai tanácskozás Békásmegyeren, nekem a két konferencia együtt adott sokat. Az első Kosáry Domokos, Engel Pál, Szakály Ferenc és Glatz Ferenc

véleményünket kérte egy tervezetről, amely a magyar és az egyetemes történelem tanításának alapkövetelményeit vázolta fel. Ott hallottam Kosáry Domokostól, hogy egyetlen történelem van, az, ami megtörtént. De a különböző korok emberei másra keresik a választ, levéltárak nyílnak meg, források válnak hozzáférhetővé... Korábban is jártam továbbképzésekre, lehet, hogy bennem ezért nincs óriási tanácstalanság, hogy ne tudnám, mit tanítsak. Évek óta azt tanítom, amit felkészültségem, olvasottságom, és a gyerekek érdeklődése lehetővé tesz. Most sem azt vártam, hogy megmondják, mit mondjak az órákon. Viszont megerősítettek szakmai kérdésekben. Például abban, hogy a történelem periodizálásában vissza kell térni a hagyományos megítéléshez, mert nem évszámhoz és nem egyetlen eseményhez köthetők a folyamatok. A legújabb kor, a jelenkor tehát nem 1917-ben kezdődik, hanem az ipari forradalommal, a 19. században. Vagy: az újkort nem az angol polgári forradalom jelzi, hanem a földrajzi felfedezések.

— Jó dolog ma történelmet tanítani?

— Nem kényelmes, de nagyon szép. Történelmet tanítani ugyanis nem azt jelenti, hogy eseménysort, gazdaságtörténetet, sulykolok. Életmódot, kultúrát, gondolkodástörténetet, a civilizáció folyamatát tanítom. Ez ajó a történelemtanításban. Ebben az iskolában eddig is így dolgozhattam. Erre inspiráltak a gyerekek. Arra tanítom őket, hogy ne ítélkezzenek, ismerjék a tényeket.

b.r.

Tájegység, anyanyelv

Kányádi Sándor verssora jutott eszembe, miközben a III. dialektológiai szimpozion kolozsvári vendégének előadását hallgattam.

A professzor úr a romániai magyar nyelvjárások kutatásáról beszélt. A tájszavak gyűjtésének eddigi eredményeit és az előttünk álló feladatokat ismertette.

A közelmúltban megrendezett tanácskozáson a határainkon túlról szép számmal érkező nyelvészek több okból is megkülönböztetett figyelmet érdemeltek.

Részint azért, mert olyan területeken végeztek, végeznek gyűjtést, ahol nagyobb számban lehetnek fel nyelvünk ősbírói rétegei, részben azért, mert helyzetük miatt olyan vidékekre is eljuthattak, ahol a magyarországi kutatókat a hatóságok nem nézték jó szemmel.

De a figyelemnek más oka is volt. Kolozsvári, pozsonyi, ungvári, nyitrai, maribori vendégeink azt is bizonyították, hogy ezt a munkát — olykor

intézményi támogatás nélkül, szűkös publikációs lehetőségek között, és bizonyos esetekben a gyanakvás légkörében — is el lehet, el kell végezni. Ezt teszik ők a leletmentők gondosságával és felelősségével.

Apáczai Csere János óta hagyománya van annak, hogy jelentős tudósaink szinte egy-egy intézmény feladatát vállalják. Elég, ha az építész, író, művelődéstörténész Kós Károlyra, a népzene-gyűjtő Kallós Zoltánra, vagy a fáradhatatlan munkabírási nyelvészre, a szótárszerkesztő Szabó T. Attilára gondolunk.

Ennek a nemes hagyománynak a folytatói azok a kutatók, akik tanítványaikkal, munkatársaikkal együtt elkészítik egy-egy tájegység nyelvatlaszát, vállaltára fogják a vidék földrajzi és személyneveit, vizsgálják szülőföldjük nyelvi változásait, így aztán magát az anyanyelvet szolgálják.

Tóth Péter

KOSSUTH RÁDIÓ

8.30 Hangszemle. 9.05-10.59 Napközben. 11.05 Válogatott percek. 11.33 Vaskor. 5. rész. 12.00 Déli Krónika. 12.30 Vendég a háznál. 13.05 Ki nyer ma? 13.30 „Erős vár a mi Istenünk.” 14.05 Klasszikusok mindenkinek. 15.05 Riportműsor Kínáról. 16.00 Délutáni Krónika. 16.30 Zeneforum. 17.05 Magyarországról jövők... 18.00 Esti Krónika. 18.30 Rádás. 19.05 Sportvilág. 19.35 Összeállította: Takács Zsuzsa. 20.05 Népdalok, népdalfeldolgozások. 20.30 Határok nélkül. 21.05 Kossuth-klub. 22.00 Késő esti Krónika. 22.30 Fórum. URH-n: 11.00 Kollektív stressz. 11.30 Rockújdonságok. 14.00 Cigányfélék. 14.30 Fórum. 15.05 Hír-vidék. 16.00 Az Amerika Hangja műsora. 18.30 Szlovák műsor. 19.00 Román műsor. 19.30 Német műsor. 20.00

Ajánló a rádió és a tv mai műsorából

Horvát műsor. 20.30 Szerb műsor. 23.00 A BBC magyar műsora.

PETŐFI RÁDIÓ

8.20 Rivaldafényben. 9.05 Zene-szó. 11.05 Napóra. 12.00 Nóták. 13.05 Mit üzen a Rádió? 13.30 Idősebbek hullámhossza. 14.00-17.00 Péntektől péntekig. 17.05 Napóra. 18.00 Tudósítás a Vasas—Csepel bajnoki labdarúgó-mérkőzésről. 18.05 Rockhulám. 18.30 EURO-KALAUZ. 19.05 Kölyökrádió. 19.35 Magyar tájak dalaiból. 21.05 Világvevő. 21.30 Hangváltás. 22.00 Filmpremier!

BARTÓK RÁDIÓ

9.05 Pódium. 10.05 Giacomo Casanova mellékfoglalkozása.

10.24 Waldemar Kmentt operáit énekel. 11.05 Zenekari muzsika. 12.05 Hangverseny. 13.30 Régi magyar muzsika. 14.05 Baljósan és tehetetlenül. 14.21 Császárok, királyok, fejedelmek. 14.51 Zenekari muzsika. 15.23 Énekeljenek a népek. 16.05 Petrovics Emil műveiből. 17.00 Mi újság a régizene világában? 18.05 Verdi: Macbeth. 21.00 Bécsi mesterek műveiből. 22.05 Esti muzsika. 23.00 Éjszakai csevegés.

GYŐRI RÁDIÓ

7.00 Budapesti Krónika. 7.30 Nyugat-Magyarországi Krónika. 8.00-9.00 Önkormányzati Híradó, Reggeli telefon, Postaszák, Nyugdíjas percek, Baba-Mama, Slágernaptár.

TV 1

8.05 A Financial Times híradója. 8.30 NAPKÖZI. 9.00 Szomszédok. 9.50 Lottósorsolás. 10.00 Dallas. 95. rész. Az évforduló. 10.50 Játék. 11.05 Sorstársak. 11.20 Segítség! 12.05 Képujság. 17.00 Délutáni egyenleg. 17.10 Az üzlet iskolája. 17.45 Pénzvillág. 18.00 Ablak. 19.00 „Traffic jam.” 19.25 Irodalmi játék. 19.40 Esti mese. 20.00 Híradó. 20.40 Dallas. 21.40 Panoráma. 22.45 Ezredvégi beszélgetések. 23.25 Tethely. 1.10 Késő esti Híradó.

TV 2

14.40 A chateauvallonai polgárok. 15.40 Ötöd-öt. 15.55 Vakáció Peruban. 16.50 Calyp-show. 17.10 Produkció! 17.45 Regioná-

lis híradó. 18.00 Híradó. 18.18 Gyerekeknek. 18.30 Ördög nagymama. 19.00 A Tisza. 19.40 Szatíra színpad 2. 20.35 50 perc filmről... 21.25 Soros napok a Merlino-ban. Magyar Nemzeti Est. 21.40 Rendezte: Fábry Zoltán. 22.00 Esti egyenleg. 22.25 Napzártá előtt... 22.50 Gyertek el a névpompra.

ORF 1

9.30 Orosz nyelvlecke. 10.00 A kalandorok. 10.30 A nyári lak. 12.15 Belföldi jelentés. 13.00 Híradó. 13.10 Mi — állampolgári szolgálat. 13.35 Sinhá Moca — a rabszolga tartó lánya. 14.00 Otthon az állatoknak. 14.45 A holnap mesterei. 15.05 Volt egyszer... Amerika. 15.30 An-tan-sz. 15.50 Black, a fekete villám.

16.15 Zoom. 16.30 Vetélkedő. 17.00 Híradó. 20.00 Sporthírek. 20.15 Derrick. 21.15 Egészség + reklám. 21.25 Oldalpillantások. 21.35 Nagyáruház. 23.30 Esti sport. 23.50 Még pár dollárért. Western.

ORF 2

15.45 Ezer mestermű. 16.00 Egy férfi, akinek elvei vannak. 17.30 Szüzetek a világ végén. 18.00 A milliomos. 18.30 Szerencserék. 19.00 Tartományi élet. 19.30 Híradó. 20.00 Kulturális hírek. 20.15 Dokumentumfilm. 21.15 Schilling. 22.30 Viennale 1992. Bécsi Filmfesztivál.

MOZI

Savaria: Ásó, kapa, nagykaland, 10, 4, 6. A végső megoldás: halál, 8. Mini: Farkasokkal táncoló, fél 6. HEMO: A hús, fél 6, fél 8. A Művelődési és Sportház műsora: 19.00 óra: Sördisco